

Ši pokalbio tema išsirutuliojo iš praėjusio mūsų pokalbio “Ar Lietuvos valstybė gina savo piliečius?” Kilo noras apskritai pakalbėti apie valstybę, apie jos elitą, apie tautą. Kas vis dėlto sudaro tautos elitą, atstovauja Lietuvos tautai? Koks iš viso turėtų būti elitas, kad normaliai atstovautų tautai? Kokius bruožus turėtų turėti?

Ar Lietuvos elitas atstovauja tautos interesams?

Apie tai ŽALGIRO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojo stalo diskusijoje kalbėjosi Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signatarai Rolandas PAULASKAS, Romualdas OZOLAS, profesorius Povilas GYLYS, Liberalų sąjūdžio pirmininkas Eligijus MASIULIS ir žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Kas yra tautos elitas?

R.PAULASKAS: Siūlyčiau apibrėžti pačią elito sąvoką. Gal priimtume tokį apibrėžimą, kad visuomenė vis dėlto dalijasi į dvi dideles kategorijas: į tuos, kurie kalba, ir į tuos, kurie klauso. Į grupę tu, kurie kalba, įeina ir politikai, ir menininkai, ir filosofai, ir istorikai, ir žurnalistai, ir mes visi čia sėdintys. Yra tie, kurie kalba vietoje erdvėje, ir kita, gerokai didesnė, dalis tu, kurie klauso. Iš esmės, mano supratimu, šitie kalbantys ir sprendžia už visus kitus.

PGYLYS: Aš patikslinsiu: tie, kurie valdo situaciją viešai, ir tie, kurie nekalba, bet realiai valdo.

R.OZOLAS: Produktivus gali būti šitas apibūdinimas, nes tai, ką kalba, dažniausiai tai ir mašto. Bent iš to, ką tu supranti, ko nesupranti, prasideda visos problemos. Elito problema egzistavo dar prieš prasidedant Sąjūdžiui. Pagrindinis Sąjūdžio neigiamas palikimas buvo tas, kad jis perėmė bolševikinę nuostatą, jog “yra savi ir ne savi”. Mes visi buvome lygiai taip pat savi ir nekritikuojame vienas kito, kaip kad nekritikuotina buvo Komunistų partija savyje. Dėl šito atsisakymo pasukim atsiarado komunistų ir patriotų problemas, paskui partijų, galiausiai visuomenės grupuočių ir taip

yra iki šios dienos. Partijos yra užsidariusios savyje ir tūno Seime, suorganizavusios gynybą nuo visuomenės visais įmanomais būdais ir paskyrusios savo atstovus į ministerijas, kurios yra tapatinamos su valstybe, pačios valstybės jau ir nebemato. Elitas nei šnekėdamas, nei veikdamas valstybės nemato - Lietuvoje nėra valstybės, kaip aukščiau mūsų visų esančio idealumo, kūrinio, siekimo, struktūros, kurioje galėtume veikti.

PGYLYS: Problema ta, kad yra ne tik kalbančių, kurie valdo, bet ir nekalbančių, sakysim, Lietuvoje verta pamąstyti, ar tikrai vieni politikai atsako už viešųjų reikalų tvarkymą. Deja, Lietuvoje nelabai priimta kalbėti apie viešus reikalus. Yra didžiulis konfliktas tarp viešųjų ir privačių interesų ta prasme, kad mūsų elitas, kalbantis ir valdantis, nesupranta, kas yra viešieji interesai, ir dažnai valdo ne tie, kurie yra išrinkti. Mes suverčiame visą bėdą politikams, bet mes visi šiek tiek esame prisidėję prie tos situacijos, kuri šiandien yra. Tai manau, kad mūsšiški dabartinis, nežinau, ar jį galima taip vadinti, elitas turi ir neigiamų, ir teigiamų bruožų. Pavyzdžiui, ar kokia nors klika yra elito dalis? Ar galime įtarti Lietuvoje egzistuojant kliką?

G.JAKAVONIS: Gerbiamas Romualdas pradėjo apie Sąjūdį, kai buvo populiarūs liberalios idėjos. Šiandien kaip tik kalbame su žmogumi, kuris atstovauja tai ideologijai. Ar pats, Eligijau, kaip ministerijos atstovas, valdančiojo elito dalis, sutiktumėte su minėtais elito apibrėžimais?

E.MASIULIS: Pirmiausia be abejonės, elitas gali turėti labai

daug apibrėžimų. Galbūt šiandien prasminga būtų identifikuoti mūsų visuomenės būseną ir įvardyti, ką reikėtų daryti, kad tos partijos, kurios šiandien yra, keistųsi. Per 20 metų visuomenė pasikeitė - ji tapo labiau segmentuota, atsirado interesų grupių, siekiančių kokių nors, nebūtinai blogų, savo tikslų, visuomenė individualizavosi.

Tam tikros bendros idėjos buvo realizuojamos visuomenės ir politinių jėgų sutarimo būdu: mūsų narystė NATO, narystė Europos Sąjungoje lyg ir buvo sutarimo būdu. Kiti sako, kad idėjos buvo primestos to paties elito. Kita vertus, individualizacijos procesas davė ir

► Kiek šiandien toks “elitas” kalbasi su žmonėmis?

Eligijus MASIULIS
Svečias

pozityvių dalykų, pirmiausia dėl to, kad žmonės savo asmeninio likimo tiesiogiai nebesieja su valdžia. Sovietų laikotarpiu tai, matyt, buvo neišvengiama, bet mes matome tam tikro palikimo, kuris kaip neigiamą tendenciją dar ir šiandien reikiams, ypač tarp vyresniųjų žmonių. Žiūrėjimas į valdžią kaip į kažkokį aukštesnį dalyką yra paplitęs, bet tai neturi nieko bendro su šiuolaikine demokratija. Savimi patikinkio, sugebancio kritiškai mąstyti, vertinti individo arba piliečio mes kol kas neužauginome.

Ir tai lemia elito būvį. Jeigu yra visuomenė, gebanti kritiškai vertinti žmones, kurie užlipa ant statinės ir šiek tiek iškyla virš jų, tai, mano manymu, to vadinamojo eli-

to kokybė būna kur kas geresnė. Šiandien to piliečių kritiškumo valdžios atžvilgiu pasigendu.

Pripažinkime, kad moderniose šiuolaikinėse visuomenėse elito reikšmė yra kur kas menkesnė negu tose ankstesnėse, tradicinėse visuomenėse, kur žmonės labai tiki valdžią, labai daug iš valdžios laukia, kol galiausiai nusivilia. Čia užburtais ratas. Valdžia prižada, politikai prižada, bet paskui nepažado, nes to neįmanoma padaryti. Ir ieškoma naujų mesijų. Sakyčiau, visuomenė gali smarkiai paveikti elito kokybę. O šiandien pripažįstu, kad elito kokybė yra išties prasta.

G.JAKAVONIS: Ar iš tikrųjų vadinamasis politinis elitas yra pranašesni už kitus tautos atstovus? Pavyzdžiui, sporto elitui yra taikomi kažkokie kriterijai - taškai, sekundės... O politikoje? Ar iš tikrųjų kiekvieną kartą, kai kalbame apie politinį elitą, mes kalbame apie pačius geriausius tautos atstovus?

R.OZOLAS: Aš manau, kad jeigu valdžija laikoma ne tik administravimu ir nurodinėjimu, o kažkuo, ką galima būtų apibūdinti kaip savivokos ir savitaigos instrumentą, t.y. mūsų bendrų tikslų ir pasirinktų priemonių prižiūrėtoja ir vykdytoja, tada ji neišvengiamai reikalinga.

Manau, politinis elitas šiandien išgyvena didelę politinę krizę, ir jeigu jis neras atsinaujinimo būdų, neras naujų idėjų, atitinkančių šiandienius pasaulio virusms, - o šiandien pasaulis keičiasi iš esmės nuo Rugsėjo 11-osios, - tai mes ilgai neturėsime politinės perspektyvos ir tada mūsų viltimi taps tik tiki kiti elitai - kultūrinis, sportinis, intelektualinis. Šiandien aš galiu didžiulius mūsų krepšinio koman-

PGYLYS: Problema dar yra tokia, kad tautos nuomonę galima

formuoti. Ir galima formuoti teisingai. Galima ją iškreipti, deformuoti. Aš, pavyzdžiui, įsitikinęs, kad dvidešimt metų tautos nuomonė buvo deformuojama ir išliko reikšmė yra kur kas menkesnė negu tose ankstesnėse, tradicinėse visuomenėse, kur žmonės labai tiki valdžią, labai daug iš valdžios laukia, kol galiausiai nusivilia. Čia užburtais ratas. Valdžia prižada, politikai prižada, bet paskui nepažado, nes to neįmanoma padaryti. Ir ieškoma naujų mesijų. Sakyčiau, visuomenė gali smarkiai paveikti elito kokybę. O šiandien pripažįstu, kad elito kokybė yra išties prasta.

G.JAKAVONIS: Ar iš tikrųjų vadinamasis politinis elitas yra pranašesni už kitus tautos atstovus? Pavyzdžiui, sporto elitui yra taikomi kažkokie kriterijai - taškai, sekundės... O politikoje? Ar iš tikrųjų kiekvieną kartą, kai kalbame apie politinį elitą, mes kalbame apie pačius geriausius tautos atstovus?

R.OZOLAS: Aš manau, kad jeigu valdžija laikoma ne tik administravimu ir nurodinėjimu, o kažkuo, ką galima būtų apibūdinti kaip savivokos ir savitaigos instrumentą, t.y. mūsų bendrų tikslų ir pasirinktų priemonių prižiūrėtoja ir vykdytoja, tada ji neišvengiamai reikalinga.

Manau, politinis elitas šiandien išgyvena didelę politinę krizę, ir jeigu jis neras atsinaujinimo būdų, neras naujų idėjų, atitinkančių šiandienius pasaulio virusms, - o šiandien pasaulis keičiasi iš esmės nuo Rugsėjo 11-osios, - tai mes ilgai neturėsime politinės perspektyvos ir tada mūsų viltimi taps tik tiki kiti elitai - kultūrinis, sportinis, intelektualinis. Šiandien aš galiu didžiulius mūsų krepšinio koman-

PGYLYS: Problema dar yra tokia, kad tautos nuomonę galima

da. Mes, paprastai berniakai iš Lietuvos, atėjome ir visus suskaldėme. Kodėl? Todėl, kad ne už pinigus mes skaldome.

G.JAKAVONIS: Ar iš tikrųjų elito atstovai yra patys geriausi politikoje?

E.MASIULIS: Be jokios abejonės, ne. Ką mums davė laisvė, ką mums davė valstybės, visuomenės santvarkos pasikeitimas? Pirmiausia davė galimybę laisvai konkuruoti idėjoms. Tarpusavio tolerancija irgi yra elito požymis. Taip, idėjos konkuruoja, kitas dalykas, kad galbūt ne visada tos idėjos yra realizuojamos taip, koks jų turinys. Čia mes dar matome idėjų ir jų įgyvendinimo problemą.

Jei kalbėtume apie tautos interesus, manau, kad pagrindinis tautos interesas iš esmės buvo realizuotas - turėti suvereniją, nepriklausomą valstybę. Taip pat kiti tautos bendri interesai, savisaugos, gynybos klausimai ir t.t.

Bet matydamas šiandienę situaciją norėčiau paklausti: išvardykite man tris tautos interesus 2010 m. Bet tai bus jūsų, kaip elito, matymas. Klausimas yra kitas: kiek šiandien toks “elitas” kalbasi su žmonėmis?

Yra ir dar vienas dalykas - komunikavimas. Galbūt kalbasi nepakankamai, nepakankamai bendrauja. Tai rodo ir šiandienis prezidentės Dalios Grybauskaitės pavyzdys. Kaip politikė, turinti nemažai patirties, ji puikiai rodo pavyzdį, kaip galima su visuomene bendrauti, kaip galima girdėti visuomenę. Ir tai yra iš tiesų sėkmingas pavyzdys. Šiuo atveju manau, kad viena iš problemų yra negirdėjimas. Aišku, kai viena pusė negirdi, tai kodėl reikia kitai pusei girdėti? Ir ta praraja tikrai didėja.

Mes matome labai daug neigiamų tendencijų valstybėje. Jeigu manęs paklaustų, koks yra pagrindinis tautos interesas, atsakytčiau, kad švietimas: kad visuomenė būtų atsiparesnė, sugebėtų atskirti pelus nuo grūdų, kad kiekvienas žmogus galėtų kritiškai vertinti kalbėtoją, kad jo neapgautų, kad jis galėtų apsiginti ir išsirkinti tą, kuo jis labiausiai tiki. Ar per 20 metų mes šį tautos interesą reaktiškai vertinti kalbas.

G.JAKAVONIS: Šiandien švietimo ministras yra Liberalų sąjūdžio atstovas. Aš sakau, kad tautinė mokykla, nacionalinė mokykla Lietuvoje yra sužlugdyta ir tas grįžimas link tautinės mokyklos tikrai nevyksta.

R.PAULASKAS: Mes su E.Masiuliu esame priešingose stovyklose apskritai pasaulio matymo prasme. Mano akimis žiūrint, jūs šnekate apie pasaulį taip, kaip norėtumėte, koks jis būtų. O aš matau, kad pasaulis yra visiškai kitoks, negu apie jį šnekate. Bet jūs reprezentuojate tai mūsų tautai. Ir sakote, kad yra tam tikras laimėjimas, jog tie žmonės, kurie išvažiuoja į Vakarų Europą, gali pabėgti. Bet tas išvažavęs, nuo šitos valdžios patėgęs pilietis neišvengiamai patenka į kitos tautos globą.

Iš esmės kiekviena valstybė, kiekviena valdžia, kiekvienas elitas kovoja, kad būtų kuo daugiau gnomųjų. Ir jeigu iš Lietuvos žmonės išvyksta, pasinaudodami susidariusia galimybe, tai jie tiesiog patenka į kitas rankas, ir tiek. Mano supratimu, apskritai yra feišizuojama pati demokratijos są-

voka. Jauni žmonės dar iš esmės nėra pajėgūs suprasti, ką jie renkasi. Tarkim, pensininkai - jie daugiau supranta. E.Masiulis mano, kad galima per švietimą tuos žmones išmokyti. Mano manymu, negalima. Visa žmonijos istorija šito neįrodė. Ir Vakarų Europoje lygiai taip pat neatskiria, kaip ir pas mus. Jeigu elitas suklydo, jis ir nuves visuomenę klystkeliais.

G.JAKAVONIS: Aš labai gerai atsimenu lietuvišką filmą “Julius Janonis”, kuriame vienas proletaras šneka taip: kad man rusų muzikas yra daug artimesnis nei savas ponas. Pavyzdžiui, kai neseniai Lietuva niokojo škvales ir audros, mūsų premjeras žmonėms nepasirodė, jam tai nebuvo įdomu, bet aš niekaip neprisimenu atvejo, kad A.Kubilius nebūtų nuvykęs į kokį Briuselio renginį, kur yra ES vyriausybių vadovai. Ar dabartiniame elitu, susiformavusiam per 20 metų, yra svarbiau bendrauti su Europos elitu, ar svarbiau bendrauti su savo tauta?

R.PAULASKAS: Tam tikra prasme elito pati prigimtis susijusi su išdavyste. Kas išdavė lietuvių tautą LDK laikais? Kas norėjo europietišku privilegijų ir per Lenkiją jų gavę atsisakė lietuvių tautos interesų? Dar gražesnis pavyzdys būtų Rusija, kur kalbėta prancūziškai, net nemokėta savo tautos kalbos. Ir lygiai tas pats yra dabar. Kodėl tarp elito dominuoja kosmopolitinė tendencija?

PGYLYS: Aš esu daugiausia dirbęs valdymo srityje ir galiu pastebėti tokią tendenciją. Jeigu sistema iškyla didelių grėsmių,

► Elitas nei šnekėdamas, nei veikdamas valstybės nemato

Romualdas OZOLAS
Svečias

Mano supratimu, tai šiandien yra labiau apmokama įvairių interesų grupių, pačios valdžios, nes valdžia taip pat atstovauja kosmopolitinėms idėjoms. Valdžia vaidina istorikus, filosofus ir ką tik norite. Ar gali šiandien pas mus filosofas ar istorikas, turintis kitą nuomonę, dirbti pas Raimundą Lopatą institutė (VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas - red. kol kas neišugdėme tokio piliečio, kuris galėtų tikrai labai kritiškai vertinti kalbas.

G.JAKAVONIS: Žmonės, kurie kalba apie nacionalinius dalykus, yra išvardinami fašistais. Ar nemanote, kad tie žmonės, kurie nemato taip kaip tarptautinis elitas vienai ar kitai yra sukompromituojami?

R.OZOLAS: Kodėl D.Grybauskaitė turi pasisekimą? Todėl, kad tautai susidaro vaizdas, jog ji turi stiprią ranką. Greitai šneka, trumpai aiškina ir sprendžia. Bet kas paskui? Turime diktatūras. Jos nubraukia viską, apie ką svajojome 1990 m. Bet ką daryti, kad demokratija vis dėlto turėtų nors kokią minimalią galimybę? Manau, Lietuvoje dabar per šį neapsisprendimą ir sumaištį turime, ko gero, daugiau laisvės negu bet kurioje kitoje Vakarų Europos šalyje. Ir Paulauskas, Ozolas dar gali byloti, nors ir užribuose, bet jų sąaugmas dar netapo. Dar jiems netaikomas piktų kalbė-

► Dvidešimt metų tautos nuomonė buvo deformuojama

Povilas GYLYS
Svečias

simų draudimas. Tai yra konkretūs įrodymai, kad mes dar turime šokią tokią savisaugos erdvę.

Šiuo požiūriu, manau, itin svarbus yra elito kokybės valdymas. Aš esu už stiprų elitą, ypač politinį. Jeigu nebus tautai palankia, priimta linkme maščiančio žmonių būrio, kuris duotų labai aiškį kelio kryptį ar bent jau viltį, kad tokia kelio kryptis gali būti, tai nieko nebus. Tas būrys gali būti labai nedidelis, 20-30 žmonių, ir tai gali būti politinis elitas. Tuomet galbūt bus bent jau tikėtis, kad nebus kokių kruvinių raiščių, link kurių neišvengiamai dabartinė mūsų plėtra išvės.

Manau, tokio elito mes turėti kol kas negalime, tai yra utopija. Todėl vienintelė mūsų viltis galėtų būti intelektualų elitas, kaip alternatyva politiniam elitui. Deja, intelektualų elitas kol kas taip pat nesugeba suformuoti tokio alternatyvaus valstybės ir jos ateities mąstymo.

G.JAKAVONIS: Yra toks pasakymas: ką sugadina demokratija, galima ištaisyti tik diktatūra. Žvelgiant iš ekonominės pusės, šiedien Baltarusija krizės kaip ir neaučia. Tai ar Baltarusijai pasisekė, kad ji turitokį vadovą kaip Aleksandras Lukašenka, arba Rusijai, kuri turi Vladimirą Putiną? Kalbama, kad ir D.Grybauskaitė jau eina į tą pusę.

PGYLYS: Aš esu daugiausia dirbęs valdymo srityje ir galiu pastebėti tokią tendenciją. Jeigu sistema iškyla didelių grėsmių,

R.PAULASKAS: Apskritai visur yra autoritarinių reikimų. Tik kitur tą autoritarinį režimą ir atlieka elitas, kuris labai aiškiai suvokia savo vaidmenį. Tarkim, JAV tos pačios firmos pinigais remia ir vieną, ir kitą kandidatą. Ir klausimais, ar čia ir yra demokratija. Ar Prancūzijoje, ar Vokietijoje negali taip kaip pas mus staiga rinkimuose naujai susikūrusi partija laimėti labai daug balsų. Todėl, kad ten jau seniai viskas valdoma autoritariniu būdu. Tik tas autoritaras yra elitas. Kyla tik klausimas, kur tas autoritaras veda.

► Kiekvienas elitas kovoja, kad būtų kuo daugiau gnomųjų

Rolandas PAULASKAS
Zalgirietis

E.MASIULIS: Totalitarizmas, autoritarizmas, mano galva, nieko gero niekada neduodavo. Galbūt tai buvo koks nors laikinas susižavėjimas, žmonės staiga pasijusdavo geriau gyvenantys ir kišenėse turintys šiek tiek daugiau pinigų. Tikrai niekada tokiame kečiu nepartarčiau, nepaisant to, sutinku, kad iš tikrųjų yra toks dėsniš, jog stresas verčia vykdyti centralizaciją. Bet šiuo metu visuomenei yra pakloti demokratijos pamatai, yra nauja karta. Aišku, dalis tos kartos dabar yra ne Lietuvoje. Ir šiandien, kad neprieitume iki totalitarizmo ar autoritarizmo, pirmiausia reikėtų visą dėmesį telkti visuomenės švietimui. Suteikime žmogui platų akiratį. Antras dalykas, kur nepritarisiu: manau, kad per 20 metų mes per daug užrupavome žmonių, visuomenės teises patiekus tvarkyti, patiems spręsti reikalus. Per 20 metų labai aiškiai matėme, kaip augo biurokratinis aparatas, kaip atsiradavo vis naujų sričių, kurios ligi tol nebuvo visuomenės reglamentuotos, šis būtinai reikėjo reglamentuoti įstatymu, įstatymo lydimuoju aktu ar dar koku klerko įsakymu.

Tiesiogine prasme laisvės liko labai mažai. Sutinku, kad nuo 2004 m. atsirado dar kvaliesnių dalykų, kai mes tapome ES nariais. Ir man pačiam dabar tenka atstovauti Lietuvos pozicijai Europos ministrų tarybose, kur prisigalvojama kvaliesčių, kaip reglamentuoti kiekvieną smulkmeną. Esu už tai, kad reikia mažinti valdžios ir didinti visuomenės erdvę. Švietimas, valdžios decentralizavimas ir daugiau sprendimo galių atidavimas patiems žmonėms yra kertiniai dalykai.

PGYLYS: Politinis elitas užsidaręs. Kontaktai su visuomene yra nekokie, blogiausia, kad visas politinis ir nepolitis elitas kol kas prastai suvokia nacionalinius viešuosius interesus. Kol neįsibėgės šita diskusija, nieko gero nebus, bet gali būti taip, kad koks socialinis sprogimas dėl nežinia kokios priežasties gali tuos procesus ir nuaryti. Antra, yra didžiulė grėsmė nacionaliniam saugumui dėl to, kad mes nenkstame kaip tauta fiziškai, biologiskai, senstame. Ir ekonomiskai, materialine prasme. Mes neišsilaikome dėl mažėjancio BVP daugelyje sričių. Nėra panoraminio mąstymo, nėra pluralizmo, nėra demokratijos.

R.OZOLAS: Pagrindinė elito problema vis dėlto yra jo kokybės problema. Ir kelias, kuriuo būtų galima ką nors keisti jau šiandien,

per daug nenukrypstant į metafizikos erdves, yra valstybinių partijų finansavimo paskirstymas visoms registruotoms partijoms taip, kad jos gautų nuo pat įsikūrimo pradžios pagal savo nuopelnus jau tolesnę veikloje. Turiu galvoje 3 proc. nuėmimą ir visa kita, apsaugos priemonės. Antras dalykas, su tuo labai susijęs, galėtų būti gana radikali valstybės institucijų reforma.

Ko gero, visų pirma reikėtų sumažinti Seimą, kaip kitados svarstytą, iki kokio 101 žmogaus, galbūt padarant Senato tipo visuomeninį Seimą, tarsi antruosius rūmus, ši-

to sumažinimo sąskaita, kur įeitytik patys žymiausi nepartiniai žmonės, tarsi kokia senelių taryba. Jeigu šitoks intelektlo politinis suaktualinimas Lietuvoje yra neįmanomas per valstybės sistemos reformą, kartu reikėtų mažinti ministerijų, yra bent dviem tikrai per daug. Intelektualiai galėtų sudaryti tautai gerai girdimą intelektualinę opoziciją esamoms valdžioms, visoms be išimties.

R.PAULASKAS: Už bet kurią pasulyje tautą, ne tik už lietuvių, sprendžia elitas - tie, kurie kalba tautos vardu ir daro tautos vardu. Dėl to, kad mes buvome orientuoti į Vakarų civilizaciją, labai greitai mūsų elitas perėmė tam tikras Vakarų civilizacijos idėjas, kurios pačios, mano akimis žiūrint, šiandien “bankrutuoja”. Tai ir ekonominės, ir laisvosios rinkos idėjos. Mes visiškai nesaugome savo rinkų.

Pavojus, mano akimis žiūrint, yra Lietuvoje didžiulias tas, kad didėle dalis gerų, talentingų žmonių yra perėmę absoliučiai klaidingas idėjas. Prisiminkime kad ir garisujų Tomo Venclovos straipsnį, kur jis dūsta (straipsnis vadinasi “Aš dūstu”): jo pasaulio matymas yra toks, mano akimis žiūrint, primityvus, tik jame yra pripainioti labai įmantrūs žodžiai, graikų tragedijų visokių pavyzdžių. Bet tai yra tik gražūs žodžiai, jeigu tuos žodžius išsunksi, mintis yra primityvi: Vakarai yra idealūs, Rytai yra blogi šaltinis. Štai ir viskas. O juk Vakarai nėra nė kiek geresni.

E.MASIULIS: Nereikia ieškoti paradigmių ir mistifikuoti dalykų, kad jei šiandien pasaulyje visur yra bėdų, kalta kosmopolitinė ideologija. Mano galva, ne. Yra dalykų, kur politinė ideologija, kultūrinis pluralizmas, liberalizmas labai daug pasiekė. Tuos dalykus irgi reikia pripažinti. Nacionalinio identiteto klausimai, tautiškumo klausimai irgi yra svarbūs. Ir čia diskutuojama dėl kelių ir priemonių, kaip tai pasiekti. Mes gyvename demokratinėje pasaulyje ir situacijos nereikia dramatiuoti. Sakyti, kad čia kalti vien pinigai, traukti. Antra, yra didžiulė grėsmė nacionaliniam saugumui dėl to, kad mes nenkstame kaip tauta fiziškai, biologiskai, senstame. Ir ekonomiskai, materialine prasme. Mes neišsilaikome dėl mažėjancio BVP daugelyje sričių. Nėra panoraminio mąstymo, nėra pluralizmo, nėra demokratijos.

R.OZOLAS: Pagrindinė elito problema vis dėlto yra jo kokybės problema. Ir kelias, kuriuo būtų galima ką nors keisti jau šiandien,

Parenę Janina GRIGAITYTĖ

Nesutinkate? Diskutuokime!
www.respublika.lt

“Dainų dainelė” - kultūros reiškinys

Vaikų ir moksleivių TV konkursas “Dainų dainelė” vyksta jau 36 metus. Tad jį visai pagrįstai galima vadinti sėkmingu, ilgaamžiu, tęstiniu LTV kultūros projektu. Beje, unikaliu projektu, nes iki šiol neatsirado antro tokio, kuris pašauktų vaikus atrasti tikrąją muziką visoje Lietuvoje - nuo sostinės iki atokiausių kaimo mokyklų (kaip liūdina, kad daugelis jų jau sunaikinta...), nuo mažiausių darželinukų iki abiturientų. “Dainų dainelė” sovietmečio Lietuvos televizijos programoje buvo nesuvaldinto nuoširdumo spindulėlis, ji nenutilo ir didžiųjų permainų laikais, ji ramiausiai peržengė į kitą tūkstantmetį ir su pavydėtina ištvirma, nors ir spaudžiama finansinių varžtų, iki šiol laikosi nacionalinio kanalo eteryje.

► Ina Drašutienė TV studijoje. 1971 m.

Viena iš šio konkurso įkūrėjų ir “Dainų dainelės” vardo autorė TV kultūros žurnalistė Ina Drašutienė pasakoja, kaip kartą, atostogaudama pajūryje, susidomėjo išpūdinamo akmenų kompozicija prie vietinio akmenkalio ir skulptoriaus sodybos vartų. Jai besidairant, pasirodė ir pats sodybos šeimininkas. “Pradėjome kalbėtis, ir staiga jis sako: “Jūs tikriausiai manęs neprisimenate, bet aš jus pažinau. Kadaisė dalyvavau “Dainų dainelėje”, dainavau Sallantų vidurinės mokyklos ansamblyje, mes - vieni iš pirmųjų laureatų”. Ir ėmė lietiš prisiminimai apie puikiuosius salantiškių muzikos mokytojus Danutę ir Petrą Puškorius, apie konkurso išpūdinamą, nuotakas, baimes ir laimes, ir kaip besiruošdami jam ieškojo dar negirdėtos žemaitiškos dainos. Viskas tarsi būtų buvę vakar. Štai tokios akimirksniu liudija, kad savo profesiniame gyvenime esame padarę tikrai didelį ir gerą dalyką”, - sakė “Dainų dainelės” krikštamotė.

TV konkursas “Dainų dainelė” rengiamas nuo 1974 metų ir vyksta kas antrus metus. Jo pradininkus vedė poreikis prisidėti prie mūsų vaikų estetinio, muzikinio ugdymo. Reikėjo didelės valios įtikinti tuometę LTV ir Švietimo ministerijos valdžią, kad tai vertingas sumanymas, duosiantis gerų vaisių. Pagaliau abi šios įstaigos susitarė dėl bendradarbiavimo, o realizuoti šį bendrą kultūros projektą patikėjo jo iniciatoriams - trimis žmonėms: Lietuvos televizijos muzikinių laidų vaikams redaktorei, “Dainų dainelės” “bitei motinėlei” šviesaus atminimo Aldonai Šimaitytei, muzikinių laidų jaunimui redaktorei, aktyviai “deimantiuku” ieškotojai Inai Drašutienei ir taip pat jau amžinybėn išėjusiam Švietimo ministerijos Moksleivių estetinio auklėjimo skyriaus darbuotojui kruopščiajam muzikui Antanui Gradeckui.

► Pirmasis “Dainų dainelės” konkursas vyko televizijos studijoje 1974 m., pavykus įtikinti Lietuvos televizijos ir švietimo ministerijos vadovus sumanymo kilnumu

su vaikais parengti tris dainas. Viena, kaip perkūnsargis, savaime suprantama “tarybinė”, kita - liaudies daina, trečia - laisvai pasirinktas klasikos ar šiuolaikinio autoriaus kūrinys (tik gink Dieve, ne kokio modernisto...). Kitaip nei dabar, tada buvo labai mėgstami lietuvių kompozitorių kūriniai. Komisija išklauso į finalinį turą Vilniuje iš rajonų atvykusius dainininkus ir iš trijų dainų palieka dvi, kurios geriausiai pavy-

► Sekmadienių popietės, kai TV transliavo “Dainų dainelės” pasirodymus, tada buvo šventos

ko. Jas atlikėjai ir dainuoja eteryje. Pirmųjų konkursų vertinimo komisijai pirmininkavo Valstybinės konservatorijos (dabar Muzikos ir teatro akademija) solinio dainavimo katedros vedėjas prof. Zenonas Paulauskas, tarp narių - garsi operos solistė Marija Aleškevičūtė, visų mylima akloji dainininkė Beatričė Grincevičiūtė, populiarusis Jonas Girijotas, kompozitorė Ge-

novaitė Vanagaitė, kiti profesionalūs muzikai, chorvedžiai, dėstytojai ir, žinoma, visi trys “Dainų dainelės” rengėjai. Pirmoji konkurso TV režisierė buvo Judita Ušinskaitė (Muzikos ir teatro akademijos pedagogė), ji vedė moksleiviai Ramunė Marcinkevičiūtė ir Artūras Medonis, vėliau - populiarūs TV diktoriai, pasitelktas aktorius Laimutis Sėdžius.

Kaip ir konkurso pradininkus,

taip ir dabartinius rengėjus, žūbtūt kovojančius dėl “Dainų dainelės” išlikimo eteryje, skatina siekis įskiepti mūsų vaikams tikrą muzikinį skonį, atrasti gabiausius, balsingiausius, sceniškiausius jaunus dainininkus ir... sukelti jiems “kultūrinį šoką” - nauja aplinka, TV kameros, nauji požiūriai, patirtys, pažintys su žinomais profesionalais, jų geranoriškas požiūris, patarimai, pagaliau elgesio

ir bendravimo kultūra - tokios akimirks išlieka visam gyvenimui. Pirmieji “Dainų dainelės” konkursai išjudino visą Lietuvą. Juose - ar savo mokyklose, ar rajonų tuose, ar jau finale TV eteryje - dalyvavo tūkstančiai moksleivių ir darželinukų. Sekmadienių popietės, kai TV transliavo “Dainų dainelės” trečiojo turo pasirodymus, tada buvo šventos. Prie televizorių susėdavo šeimos. Žiūrovai rinko labiausiai patikusį dainininką. Į televiziją kasdien atplaukdavo šūsnys laišku. “Panorama” sekmadienių vakarais skelbdavo popietės pasirodymų nuotraukas ir jų nuotraukas. Laureatų koncertuose - anšlagai. Su kiekvienu konkursu labai ryškiai kilo meninis muzikinis lygis. Vis įvairesnis, įdomesnis repertuaras liudijimų nuokytojų, vadovų kūrybiškumą, profesinį tobulėjimą. Ypač rengėjus ir ištikimuosius “Dainų dainelės” gerbėjus džiugino mažųjų miestelių ir atokiausių kaimų muzikos mokytojai, kiekvienam konkursui parengdavę laureatus. Bet ir netape laureatais, daugybė prie “Dainų dainelės” prisilietusių mūsų vaikų gavo

► Gintarė Skėrytė. 1974 m. “Dainų dainelės” laureatė

neįkainojamą dovaną - tikros profesionalios muzikos pojūtį ir muzikavimo džiaugsmą. Kas šiandien nežino Juditos Leitaitės, Gintarės Skėrytės, Sigitės Trimakaitės, Vytauto Juozaičio, Audriaus Rubežiaus, Onos Kolobovaitės, Kristinos Zmailaitės, Vaidos Genytės, Rafaelio Karpio, Edmundo Seiliaus. Jiems, kaip ir dar visam pulkui čia neišvardytų garsių solistų, buvusių “Dainų dainelės” laureatų, stebuklingoji muzikos galia padėjo pasirinkti profesiją, susirasti gyvenimo kelią. Nors šiandien “Dainų dainelė”, ugdančią mūsų vaikų supratimą apie tikrą gerą muziką, ir šiuo laiku gožia begalinis žėrinčio komercinio “popso” srautas, plūstantis visais TV kanalais, nors ir pati “Dainų dainelė”, bijodama tame sraute atrodyti neįdomia rimtuole, pilka peyle, taip pat stengiasi pasidabinti margomis plunksnomis, vis dėlto jos kultūrinė misija priartinti Lietuvos vaikus prie tikrųjų muzikos vertybių išlieka ir veikia.

Parengė Janina IGNOTIENĖ

ŽALGIRIS

Nr. 77

- Iš bibliotekinių profesijos turtų nesusikrausi, bet jūs pasirinkite ne pinigų, o knygas. Kodėl?

- 1951 metais baigusi vidurinę, neturėjau iš ko važiuoti studijuoti, todėl įsidarbinau Biržų rajono Nemūnėlio Radviliškio girininkijoje buhalterė. Per metus užsidirbau lagaminėliui, batams ir keliolika rublių, kad užtektų, kol gausiu pirmą stipendiją. Norėjau studijuoti geografiją, bet prigašdino, kad konkursai dideli. Mažiausi buvo į ekonomiką ir bibliotekininkystę. Stovėjau prie skelbimų lentos ir turėjau nulemti savo gyvenimą. Pasirinkau bibliotekininkystę, nes knyga visuomet buvo arčiau širdies. Nors augau valstiečių šeimoje, tėvai prenumaravo “Moterį”, “Lurdą”, “Ukininko patarėją”. Kaimynas turėjo didelę asmeninę biblioteką ir leido skaityti. Klasės draugės tėvas, o vėliau ir mano uošvis Kazimieras Mikeliūnas buvo didelis knygoms, kaip literatūra, turėjo net Homero ir kitų antikos rašytojų kūrinius. Suedavo me klasės mergaitės ir antikinų kūrinių ištraukas skaitydavome balsu. Vasarą, kai reikėdavo 12 kilometrų iki Panevėžio pėsčiomis nueiti į repetitorijas, kelia trumpindavau skaitydama knygas. Aišku, virstdavau, kojas nusi-daužydavau, bet skaičiau.

- Bibliotekų fondai okupacijos metais buvo užversti ideologiniu šlamštu, o daugybė šedevrų - tabu. Kaip jautėtės, kai nebeliko uždraustų knygų?

- Mane ištiko šokas, kai supratau, kiek būta nežinojimo, juk daugybė rašytojų buvo išguiti ne tik iš mokyklinių programų, bet ir bibliotekų fondų. Puoliau skaityti išseivius rašytojų kūrinius, atradau daugybę šedevrų, bet pamačiau, kad yra ir lėkštokų kūrinių, nes autoriai, ilgus dešimtmečius gyvenę emigracijoje, atitrūko nuo Tėvynės tikrovės. Dabar skaitau Marceliaus Martinaičio memuarų knygą “Mes gyvenome” ir matau tą patį. Apie savo vaikystę, apie save jis rašo tarsi apie kitą, svetimą vaiką. Tai dėl to, kad per ilgus dešimtmečius per daug pasikeitė ir pats, ir visa aplinka.

- O kai baigusi studijas Panevėžio bibliotekoje vadovavo-

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

Specialus dienraščio “Respublika” priedas

“Gyveni žmogus, gyveni, o alchio žinioms ir knygai numalšinti negali. Tiek daug yra literatūros, knygų, o per visą gyvenimą tepajėgi perskaityti tik menką dalelę”, - apgailėstauja bibliotekininkė, Panevėžio krašto šviesuolių rankraštyno tvarkytoja, akvarelininkė Stasė MIKELIŪNIENĖ. Knygos mylėtojai skaudu, kad knygos šventumas nuvainikuotas, asmeninių bibliotekų knygų puslapius sąvartynuose sklaido vėjas ir plaua lietus.

Genės Silickienės nuotr.

Už knygą didesnės būtinybės nežinojome

te Bibliografijos skyriui, šio krašto žmonių interesai ir pomėgiai buvo tarsi ant delno.

- Eidavo paaugliai, studentai, ieškodavo literatūros, klausinėdavo. Kraštotyros skaityklą būdavo pilnutėlė, net vietų pasodinti pristigdavome. Dabar to jau nėra. Jauniems užtenka žinių iš interneto. Vyresnių žmonių daug metų kauptos bibliotekos atsidiuria sąvartynuose. Žmonės savo supirktas knygas siūlo bibliotekoms, bet kadangi beveik visose asmeninėse bibliotekose tos pačios sovietmečiu išleistos knygos, bibliotekos visko negali paimti. Gerai, kad veikia knygų mainininkas, kur galima palikti savas knygas, paimti kitų paliktas paskaityti.

- Anais laikais, kai pasklaidavo žinia, kad knygynas gavo naujų knygų, žmonės nepatingėdavo eilėse ir per naktį pastovėti. Bibliotekininkės eilėse turbūt nevargdavo?

- Mažyčių privilegijų turėjome, prašydavome, kad naujų romanų knygynne paliktų. Teko ir eilėse pavargti, juk knyga tuomet buvo būtinybė. Parduotuvėse stigo drabužių, avalynės, tačiau atrodė, kad tai ne tokia didelė bėda kaip neturėti knygų. Auginau vaikus, bet knygoms skaityti laiko rasdavau, miesto laikraščiai rašydavau recenzijas. Po Vytauto Bubnio romano “Alkana žemė” recenzijos skaitytojai tiesiog užgriuvo biblioteką. Vytautas Sirojos Gira net padėką atsiuntė, kad teisingai supratau jo kūrybą.

- Dabar knygynuose naujas knygos nebesutelpa. Ką renkatės?

- Oi, nuėjusi į knygyną pasijuntau kaip miške. Nemoku anglų, o autoriai - originalo kalba. Tiek daug nežinomu, jog sunku išsiriškinti, jei iš anksto nebūni nusprendęs, ko ieškai. Tas pats ir knygų mugėje. Dėl to renkuosi memuarinę literatūrą, apie iškilias asmenybes. Stengiuosi sukaupti apie savo kraštą išleistas kraštotyros knygas. Knygynų lentynose priversta beverčių, bet nepigų knygelių, kuriuos įdomios nebent memuarus išleidusiojo šeimai ar giminei. Apmaudu, kad leidžiant knyga nebereikia recenzentų, todėl atsirado tiek prastų skaitalų.

- Daug metų dirbote bibliotekos rankraštyne ir matėte, kaip mąstė, ką brangino, dėl ko kentėjo Aukštaitiųjų šviesuoliai.

- Rankraštyne begalė įdomybių, nes tarsi ant delno gali pasidėti įžymių žmonių gyvenimus. Dokumentai, susirašinėjimas dėl leidybos, laiški bičiuliams ir net labai asmeniškai, intymūs, išistos šviesuolių gyvenimų istorijos. Panevėžio G.Petkevičiūtės bibliotekos rankraštyne saugomi 137 privačių asmenų ir institucijų fondai. Tai rašytojų, fotografų, menininkų palikimas. Jų palikuonis tenka ir ilgai kalbinti, kad rankraščius saugoti perduotų bibliotekai. Tvarkydama palikimą, pastebėdavau ir neskelbtų smulkmenų. Pavyzdžiui, teatro legenda Juozas Miltinis labai blogus žmones mėgo apibūdinti dviem žodžiais: “neiškalaujama mazgotė”. Jo meilės laišku rankraštyne nėra, užtat turime rašytojos Liūnės Janušytės, su kuria jis labai trumpai buvo susituokęs, palikimą. Kalbininkas Leonas Kuodis buvo mergininkas, turėjo daug moterų, bet kai tik reikalai prie vestuvių priartėdavo, sprukdavo. Labai bijojo vesti. Pasaulinio garso dailininkas Stasys Eirdrėvičius taip pat padovanojo ekslibrisų bei knygų ir dar patikrino, ar deramai jo dovanas saugome.

- Dailė ir jūsų gyvenimo šviesulys. Kada pradėjote lieti akvareles?

- Kai 1968 metais Panevėžyje atsiradė vakarinė dailės mokykla suaugusiesiems, nusikridau į ją lyg

su sparnais. Gerai, kad vyras buvo supratingas, juk keturis vakarus reikėdavo išėiti iš namų, o vaikai dar buvo nedideli. 1975 m. jau surengiau pirmą autorinę akvarelių parodą. Tapybai reikia daugiau laiko, aš jo stokoja. O akvareles lieti man patinka dėl to, kad darbuotis reikia greitai - subėgimai, spalvų skaidrumas, persišvietimas. Kartais atrodo, jog tavo ranką kažkas vedžiotų, kažkas tylomis patarinėtų, kokius imti dažus. Paskui net stebiesi, kaip galėjai susivokti, kad reikia daryti taip, o ne kitaip.

- Kalbamės jau antrą valandą, o iš jūsų taip ir negirdžiu skundų, kad dabar viskas blogai.

- Man netgi pikta, kad nuolatinis niurnėjimas dabar yra tapęs lyg ir būtinybe. Mano kartos žmonės dejuoja, kad negali iš pensijų išgyventi. Bet tai ne visa tiesa. Tvarkingai ir taupiai tvarkant būdžeta, užtenka ir 650 litų. Aišku, jei tenka vaistus pirkti, tada blogai. Labiausiai dabar dejuoja mano kartos žmonės, išgyvenę baisų pokario metų skurdą. Gal taip yra dėl sprukdavo. Labai bijojo vesti. Pasaulinio garso dailininkas Stasys Eirdrėvičius taip pat padovanojo ekslibrisų bei knygų ir dar patikrino, ar deramai jo dovanas saugome.

- Dailė ir jūsų gyvenimo šviesulys. Kada pradėjote lieti akvareles?

- Kai 1968 metais Panevėžyje atsiradė vakarinė dailės mokykla suaugusiesiems, nusikridau į ją lyg

Kabino Genė SILICKIENĖ